

Indledningen er redigeret af Jon Tafdrup og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“[Hænder kolde, Hjerter varme]”, “[Tør Taaren af, imens den flyder]” og “Hr. Jetsmark og ‘Foreningen’”

ved Stine Kylsø Pedersen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Konflikter i kulden
 - 2.1 Reaktionen mod Jetsmark og Grundtvig
 - 2.2 Grundtvigs genmæle
- 3 Anvendt litteratur

1 Anledning

I begyndelsen af 1838 indgik Grundtvig kortvarigt i en polemik om fattighjælp med teksterne “Hænder kolde, Hjerter varme”, “Tør Taaren af, imens den flyder” og “Hr. Jetsmark og ‘Foreningen’”. Anledningen var, at vinteren dette år var særdeles barsk, og kulden var særlig problematisk for de fattige. En anonym afsender opfordrede i *Kjøbenhavnsposten* den 21. januar til, at der burde oprettes varrestuer til enlige mødre med spædbørn; formålet skulle være at tilbyde et sted, hvor de kunne søge hen for at arbejde i ly for kulden og dermed forsørge sig selv (*Kjøbenhavnsposten* 1838, s. 85). Foranlediget af dette initiativ, blev der i København dannet en uofficiel velgørenhedsforening, som påtog sig opgaven. Redaktøren på *Adresseavisen*, Jens Jetsmark, der også var en del af denne velgørende sammenslutning, gjorde i avisen løbende rede for donationer til asylet.

Efter få dage blev det imidlertid klart for foreningen, at de blev nødt til at omstrukturere hjælpen, da tilbuddet om at stille opvarmede lokaler til rådighed ikke

virkede efter hensigten. Derfor offentliggjorde de i *Adresseavisen* den 30. januar deres beslutning om også at uddele brænde, så modtagerne selv kunne tænde op i egne hjem. Foreningen specificerede i samme omgang, at hjælpen kun blev ydet til fattige mødre med børn under to år (Andresen m.fl. 1838a, sp. [3]).

Grundtvig støttede i første omgang sagen ved at opfordre til hjælp med digtet “Hænder kolde, Hjerter varme”, som blev trykt den 5. februar i både *Adresseavisen* og *Kjøbenhavnsposten*. I digtet på ti vers tilskyndede Grundtvig til at vise de fattige, at hjertevarmen stadig fandtes i kulden, og at Gud bifaldt den slags hjælp (Grundtvig 1838a, sp. [1]).

2 Konflikter i kulden

Frosten var vedvarende, og der gik ikke mange dage fra offentliggørelsen af velgørenhedsforeningens bestemmelser, før Jetsmark den 8. februar i *Adresseavisen* indrømmede, at han også havde hjulpet fattige, som faldt uden for den aftalte modtagergruppe. Han forsvarede sig med, at han havde handlet på baggrund af de velgørendes ønsker og forespørgsler (Jetsmark 1838a, sp. [1]). Jetsmark lod yderligere en notits trykke den 17. februar, hvor han beklagede foreningens beslutning om kun at uddele hjælp til dem, som havde børn under to år (Jetsmark 1838b, sp. [2]).

Den 18. februar i *Kjøbenhavsposten* udlagde de øvrige medlemmer deres side af sagen i et længere indlæg under overskriften “Erklæring”. Her tog de afstand fra Jetsmarks egenmægtige optræden, som havde “givet Publicum en urigtig Forestilling om Foreningens Virksomhed” (Andresen m.fl. 1838b, s. 197-200).

Samme dag besøgte Grundtvig angiveligt Jetsmark på *Adresseavisens* redaktion for at donere til de fattige (Nygård 1887, s. 251). Her blev han bekendt med uoverensstemmelserne i foreningen, hvilket førte til, at han greb en pen og skrev digtet: “Tør Taaren af, imens den flyder”, som blev trykt i *Adresseavisen* den 19. februar og i *Kjøbenhavnsposten* den 20. februar. På seks verslinjer gav Grundtvig udtryk for, at han tog Jetsmarks parti i sagen, og afrundede digtet med en fordømmelse af foreningens princip om kun at hjælpe den udvalgte målgruppe og ikke *alle* de trængende:

Og hvert *Princip*, som Godt vil hemme,
Lad fare did, hvor det har hjemme! (Grundtvig 1838c, sp. [1]).

2.1 Reaktionen mod Jetsmark og Grundtvig

Den 21. februar blev en artikel signeret “–p”, trykt i *Dagen* under overskriften: “[Veed den, fra hvem Forargelsen kommer!](#)”. Heri blev Jetsmark kritiseret for sin ageren i sagen og sin iscenesættelse i egen avis som en “*alle* Trængendes varme Talsmand” (p 1838, sp. [7]). Som et af argumenterne mod ham, blev Grundtvigs indblander i sagen fremhævet:

Lige saa lidet har han [Jetsmark] havt nogen klar Forestilling om hvad det vil sige at overholde et *Princip*, saa at Hr. Grundtvigs Dadel over dem, som overholde Principer, vistnok ikke træffer ham (p 1838, sp. [7]).

2.2 Grundtvigs genmæle

To dage senere, den 23. februar, kommenterede Grundtvig konflikten i *Dagen* med indlægget: "Hr. Jetsmark og 'Foreningen'". Heri kritiserede han bl.a. de resterende ni medlemmer af foreningen for beslutningen om, at tilmeldingen til brændselshjælpen foregik efter først-til-mølle-princippet, og at man havde valgt at lukke for nye tilmeldinger, da tusind havde meldt sig; denne vilkårlighed mente Grundtvig, gik imod deres oprindelige standpunkt om at ville hjælpe så mange fattige mødre med spædbørn som muligt (Grundtvig 1838e, sp. [8]).

Grundtvig fastholdt altså, at medlemmerne af velgørenhedsforeningen – på nær Jetsmark – ikke forstod sig på nødhjælp. Gavmildheden skulle gerne "være ligesaa *varig* som Vinteren" og hjælpe alle fattige mødre i nød (Grundtvig 1838e, sp. [8]).

Udover indvendingen mod organiseringen af velgørenhedsforeningens brændselshjælp, indeholdt artiklen i *Dagen* også en kritik af det offentlige fattigvæsen, her kaldet 'det tvungne fattigvæsen'. Grundtvig modsatte sig, at godgørelse generelt skulle styres af principper. Han mente, at denne tilgang hæmmede de frivillige donationer, hvilket havde resulteret i, at nøden hos de fattige var blevet så stor, at den var uoverkommelig. Grundtvig håbede derfor, at vinteren 1838 ville "blive det *tvungne* Fattigvæsens Sidste i Kjøbenhavn" (Grundtvig 1838e, sp. [8]).

Med sit indlæg havde Grundtvig ikke mere at sige til uoverensstemmelsen om brændselshjælpens omfang, selvom den fortsatte vinteren ud (se f.eks. Jetsmark 1838c, sp. [2-3]).

3 Anvendt litteratur

- Andresen, T. m.fl. (1838a) "[Det er allerede Publicum bekjendt]" i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger (Adresseavisen)*, nr. 25, 30. januar, sp. [3]. København.
- Andresen, T. m.fl. (1838b) "Erklæring" i *Kjøbenhavnsposten*, nr. 49, 18. februar, s. 197-200. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838a) "[Hænder kolde, Hjerter varme]" i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger (Adresseavisen)*, årg. 80, nr. 30, 5. februar, sp. [1]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838b) "[Hænder kolde, Hjerter varme]" i *Kjøbenhavnsposten*, nr. 36, 5. februar, s. 148. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838c) "[Tør Taaren af, imens den flyder]" i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs*

Efterretninger (Adresseavisen), nr. 42, 19. februar, sp. [1]. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1838d) “[Tør Taaren af, imens den flyder]” i *Kjøbenhavnsposten*, nr. 51, 20. februar, s. 205. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1838e) “Hr. Jetsmark og ‘Foreningen’” i *Dagen. Tidende for Politik og Dagshistorie*, nr. 47, 23. februar, sp. [7-8]. København.
- Jetsmark, J. (1838a) “[Igaar kom atter en Trøst for den Fattige og den Spæde]” i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger (Adresseavisen)*, nr. 33, 8. februar, sp. [1]. København.
- Jetsmark, J. (1838b) “[Igaar var det atter en lykkelig Dag for de Fattige]” i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger (Adresseavisen)*, nr. 41, 17. februar, sp. [2]. København.
- Jetsmark, J. (1838c) “[Nogle Oplysninger i Anledning af Erklæringen fra de 9 Medlemmer af Brændselsforeningen]” i *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger (Adresseavisen)*, nr. 53, 3. marts, sp. [2-3]. København.
- *Kjøbenhavnsposten* (1838), nr. 21, 21. januar. København.
- Nygård, F. (1887) “Grundtvig og den frivillige fattigpleje” i *Historisk Månedsskrift for folkelig og kirkelig oplysning*, bind 8, s. 248-255. Odense.
- P [pseudonym] (1838) “Vee den, fra hvem Forargelsen kommer!” i *Dagen. Tidende for Politik og Dagshistorie*, nr. 45, 21. februar, sp. [6-8]. København.